

Samverkan för att stärka Sverige i det globala kunskapssamhället

---

MANIFEST
2006

SUHF

Sveriges universitets- & högskoleförbund

Samverkan för att stärka Sverige i det globala kunskapssamhället

Landets universitet och högskolor, genom dess ledningar, vill aktivt delta i en konstruktiv dialog med regering, riksdag och näringsliv för att Sverige skall utvecklas positivt inom högre utbildning och forskning. I den starkt ökande internationella konkurrensen behövs åtgärder för att bibehålla vår nuvarande position. Sveriges universitet och högskolor är beredda att ta sitt ansvar för en fortsatt positiv utveckling av kunskapssamhället. Ambitionen är att Sverige skall vara en ledande kunskapsnation. Detta måste ske i dialog med regering och riksdag och i samverkan med näringslivet. Detta manifest formulerar universitetens och högskolornas bidrag för att bygga ett uthålligt svenskt kunskapssamhälle men även vad som krävs av andra aktörer.

I det framtida samhället kommer de studenter vi utbildar idag att vara viktiga aktörer. Utgångspunkten för en positionering av sektorn i det framtida kunskapssamhället är därför studenternas behov, särskilt vad gäller den högre utbildningen sett i ett europeiskt men också globalt perspektiv. Detta ställer våra lärare och forskare inför många intressanta utmaningar.

Vad universitet och högskolor kan göra:

- Profilera utbildningsutbud och forskningsverksamhet i avsikt att höja kvaliteten i verksamheten exempelvis genom *koncentration* till färre forskningsområden och utbildningsinriktningar, genom att bilda *allianser* mellan sig och med utländska universitet samt utnyttja existerande regelverk för att utveckla attraktiva *karriärsystem*.
- Öka internationaliseringen av högre utbildning genom att bl.a. stimulera studentutbyte och lärarutbyte.
- Intensifiera samverkan med näringsliv, myndigheter och organisationer för att utveckla utbildningar, forskning och användningen av ny kunskap.
- Skapa effektivare samspel med omvärlden om forskningsrön som kan vara av betydelse för utveckling av privat och offentlig verksamhet och utveckla innovationssystem för att dra nytta av forskningsresultat, konstnärligt utvecklingsarbete och idéer från studenter och lärare.

Vad regering och riksdag kan göra:

- Ge större självständighet åt universitet och högskolor, möjligen genom en särskild myndighetsform, med färre regleringar, som exempelvis förenklar det regelverk som styr rekryteringen av lärare och forskare, och ger större frihet för våra lärosäten att organisera sitt arbete.
- Bidra till kvalitetsutveckling i hela det svenska högskolesystemet genom att öppna möjligheten för högskolor att, efter prövning, utfärda master- och doktorexamen inom avgränsade områden.
- Förstärka basresurserna till utbildning och forskning för universitet och högskolor genom att:

a. öka ersättningarna per student i utbildningen på grundläggande och avancerad nivå

b. föra huvuddelen av nya statliga forskningsmedel direkt till universitet och högskolor.

c. öka basanslagen för forskning och konstnärligt utvecklingsarbete genom en koppling till utbildningsanslaget (per capita-ersättningarna) som skapar större möjligheter vid alla lärosäten till utbildning på vetenskaplig och konstnärlig grund.

d. fördela ytterligare basresurser för forskning till lärosätena genom distribution i retroaktiv konkurrens, dvs genom tilldelning av medel baserat på hur framgångsrikt lärosätet varit i konkurrens om forskningsmedel under de senaste åren.

e. införa skattefrihet för donationer till universitet och högskolor.

- Ge bättre finansiella och legala förutsättningar för innovationssystemen i anslutning till universitet och högskolor.

Vad näringslivet kan göra:

- Öka satsningar på näringslivets egen forskning och utveckling i Sverige.
- Bejaka samarbetet med universitet och högskolor inom högre utbildning på alla nivåer och inom forskning exempelvis genom att finansiera flera adjungerade professorer och industridoktorander, erbjuda handledning och vara värd för flera examensarbeten än för närvarande.
- Stimulera och stödja de avknopningsföretag som universitet och högskolor skapar.
- Stimulera mindre och medelstora företag att anställa högskoleutbildade och att samverka med universitet och högskolor.

Vår gemensamma framtid

Sveriges universitet och högskolor med sina drygt 40 000 anställda (exklusive doktorander) och 360 000 studenter spelar en viktig roll för såväl individens som samhällets utveckling. I dagens Sverige är det tre gånger fler som har en eftergymnasial utbildning än under 1970-talet. Behovet av kunskap och forskning inom industrin och samhället i övrigt har ökat markant under de senaste decennierna. Sverige är beroende av den internationella utvecklingen och av kunskapsstillväxt, såväl på nationell som lokal och regional nivå. För ett litet land som Sverige är det nödvändigt att positionera sig för att på allvar vara med i det globala kunskapssamhälle som nu växer fram. Det är inte bara västländerna med USA i spetsen som investerar i denna utveckling. Kina och Indien satsar enorma resurser och har på ett decennium lyckats bli betydelsefulla aktörer inom högre utbildning och forskning. Det råder oenighet om sådana satsningar leder direkt till ekonomisk tillväxt, men vi kan konstatera att visionen om Europa som den mest framgångsrika ekonomin i världen 2010 omfattar en satsning på just högre utbildning och forskning. Det är viktigt att understyrka att det också i hög grad handlar om andra värden än de ekonomiska. En dynamisk högre utbildning och en stark forskning ger också förutsättningar för ökad demokrati, sundare miljö och bättre hälsovård. Bärkraftiga universitet, högskolor och konstnärliga högskolor ger kulturen och människorna kraft att växa. I denna pågående omdaning av samhället är en stark högskolesektor mycket viktig, för att inte säga avgörande.

De nu verksamma forskarna är fler än alla de som verkat tidigare under världshistorien. Produktionen av ny kunskap är följaktligen omfattande. Mer än 98 % av all ny kunskap produceras utanför Sverige. Att satsa på högre utbildning och forskning anses i de flesta länder vara en absolut nödvändighet, om man vill försäkra sig om att vara en betydelsefull aktör på global nivå under de kommande decennierna. Det blir allt viktigare att satsa på egen forskning för att få del av den stora internationella kunskapsproduktionen.

Svenska universitet och högskolor är för närvarande i färd med att omvandla sina examens- och betygssystem för att europeisera och därmed internationalisera strukturen för högre utbildning. Svenska studenter och lärare förväntas verka i andra länder under delar av sin karriär. På liknande sätt blir den svenska forskningen alltmer internationell genom publicering i internationella tidskrifter, genom sampublicering mellan svenska och utländska forskare, och genom att forskningen i allt större utsträckning bedrivs och finansieras gemensamt för forskargrupper vid svenska och utländska lärosäten.

Universitetens och högskolornas ställning i Sverige

Årliga undersökningar utförda av Institutet för samhälle, opinion och massmedia vid Göteborgs universitet visar att medborgarnas förtroende för universitet och högskolor är högre än för de flesta andra organisationer i samhället. Högskolesektorn värnar också starkt om sin kvalitet. Kvaliteten granskas idag av många instanser inom och utanför högskolan. Grund- och forskarutbildning synas av Högskoleverket. Forskningskvalitet mönstras av externa finansierare och i internt initierade granskningar utförda av nationellt och internationellt framstående forskare. Samarbeten och profilering av utbildningsutbud utvecklas i direkta diskussioner mellan lärosätena. Kvalitetsarbetet – internt och externt – leder till omfördelningar av de medel som lärosätena disponerar mellan ämnen och områden.

Sverige har redan en i många avseenden internationellt framstående ställning som kunskapsnation. OECD-statistik visar att Sverige i förhållande till andra länder har den största satsningen på forskning och utveckling i förhållande till BNP. Sverige satsar betydande resurser per student på högre utbildning. Detta tolkar SUHF som ett uttryck för regeringens och riksdagens – och därmed samhällets syn – på att högskolan har centrala samhällsuppgifter. Man kan utifrån sådana indikatorer hävda att Sverige redan är väl positionerat för att vara en stark aktör i det globala kunskapssamhället.

Det finns indikationer på att Sverige håller på att tappa sin nuvarande goda position, bl.a. därför att många andra länder satsar mycket på högre utbildning och forskning. Om Sverige ska behålla och helst stärka sin internationella position inom högre utbildning och forskning krävs ökade och långsiktigt säkra resurser till sektorn. Pengar är dock endast en del av vad som krävs i en nationell kunskapsstrategi. Det fordras även andra insatser i svensk högre utbildning och forskning för att dess framtid ska säkras och förstärkas.

Ställtiden – tiden mellan beslut och resultat – är mycket lång inom högre utbildning och forskning. Det tar i regel ett decennium eller mer innan man kan registrera mätbara resultat i form av publicerade och citerade vetenskapliga artiklar inom forskningen och utvärderbara mått på kunnandet hos en examinerad student. Det gäller i synnerhet när nya forsknings- och utbildningsområden skall etableras. Detta kräver och motiverar att det finns ett

basanslag för att möjliggöra strategiska långsiktiga prioriteringar och satsningar hos lärosätena.

Universitet och högskolor fyller en viktig samhällsroll genom att vara en introduktions- och prövningsinstitution för ny och gammal kunskap, oavsett om den produceras i Sverige eller utomlands. Den innebär även att universiteten ska fostra morgondagens kritiska och prövande medborgare. En sådan uppgift leder ofta till kritisk samhällsanalys. För att universiteten och högskolorna i praktiken skall kunna uppfylla sin oberoende och viktiga samhällsuppgift måste de ges frihet och möjlighet till självstyre. Detta är särskilt viktigt i ett land där staten direkt och genom sina myndigheter står för 90 % av verksamhetens finansiering.

I universitetens Magna Charta, som undertecknades för ett tjugotal år sedan av flera hundra europeiska rektorer vid firandet av Bolognauniversitetets 900-årsjubileum, fastslås honnörorden frihet, oberoende och obundenhet i beskrivningen av universitetens och högskolornas verksamhet. I preciseringen av de fundamentala principerna för universiteten sägs bland annat att *"Universitetet är en autonom institution i hjärtat av samhället som skiljer sig i sin uppbyggnad som resultat av skilda geografiska och historiska förutsättningar. Det frambringar, undersöker, värderar och vidareför kulturen genom forskning och undervisning."* För att möta det omgivande samhällets behov, fortsätter manifestet, måste universitetet vara *"moraliskt och intellektuellt oberoende av alla politiska, ideologiska och ekonomiska maktgrupperingar"*. Detta är utomordentligt viktigt. Alla aktörer måste respektera denna frihet och sträva efter att fullt ut garantera den.

I Sverige är universitet och högskolor på ett tämligen unikt sätt i världen huvudansvariga aktörer både inom högre utbildning och forskning. I stort sett all statligt finansierad forskning bedrivs vid lärosätena. Universitet och högskolor har också i uppgift att verka för att forskningen leder till ekonomiska nyttigheter, bland annat i form av produkter och tjänster. Det är också universitetens och högskolornas uppdrag att verka för att ny och etablerad kunskap öppet ifrågasätts och kritiskt granskas och därmed bidra till demokratins utveckling. Utvecklingsarbete inom det konstnärliga området öppnar för nya perspektiv. Sådana skapas också genom samarbeten med den akademiska världen i övrigt. Satsningarna på forskning och forskarutbildning inom det konstnärliga området har hittills varit begränsade och framför allt kanaliserats via Vetenskapsrådet. I avvaktan på utbyggnaden av forskning och forskarutbildning i de konstnärliga utbildningarna måste anslaget för konstnärligt utvecklingsarbete höjas.

Universitet och högskolor har således en tydlig samhällsfunktion som är beroende av samhällets ekonomiska stöd. Samtidigt måste universitet och högskolor hävda sin obundenhet. Denna spänning kan inte och skall heller inte upphävas. Den måste ses som nyttig och fruktbar.

Landets universitet och högskolor är beredda att ta sitt ansvar för att Sverige ska befästa och utveckla sin roll i det globala kunskapssamhället. Vår förhoppning är att vi tillsammans med andra viktiga aktörer i samhället gemensamt ska kunna fortsätta att arbeta för en positiv utveckling inom svensk forskning och högre utbildning.

SUHF:s förbundsårsamling i mars 2006

SUHF

Sveriges universitets- & högskoleförbund

Rådmansgatan 72, 113 60 Stockholm

Tel: 08-32 13 88, Fax: 08-32 93 70

www.suhf.se